

4. Коптилов, В. И вширь, и вглубь... / В. Коптилов // Мастерство перевода. – М. : Советский писатель, 1973. – Вып. 9. – С. 257–261.
5. Найда, Ю. А. К науке переводить / Ю. А. Найда // Лингвистические аспекты теории перевода (хрестоматия) / [сост. С. Т. Золян, К. Ш. Абрамян]. – Ереван : Лингва, 2007. – С. 4–31.
6. Науменко, А. Складові індивідуального стилю перекладача як чинник, руйнуючий оригінал / А. Науменко // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство) : у 5 ч. / Кіровоградський держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2010. – Вип. 89 (1). – С. 25–31.
7. Павленко, Н. Збереження поетичного потенціалу епітетів при перекладних трансформаціях / Н. Павленко // Вісник Житомирського педагогічного університету. – 2004. – № 16. – С. 123–125.
8. Паршин, А. Теория и практика перевода / А. Паршин. – СПб : СГУ, 1999. – 202 с.
9. Слапчук, В. Дзвін із червоною зіркою / В. Слапчук / [перекл. рос. мовою В. Бич]. – Луцьк : ПВД «Твердиня», 2009. – 196 с.
10. Слапчук, В. Між шляхом воїна і Дао : есеї, інтерв'ю / В. Слапчук. – Луцьк : ВМА «Терен», 2011. – 308 с.
11. Шевцова, О. Співвідношення перекладознавчих феноменів «адекватність» та «еквівалентність» / О. Шевцова // Мовні і концептуальні картини світу / КНУ ім. Т. Шевченка. – Київ, 2012. – Вип. 42. – Ч. 2. – С. 443–450.

УДК 004.413:821.161.2

Т. М. Шарова, С. В. Шаров

Особливості використання електронного засобу навчального призначення “Тарасовими стежками”

У статті розглядаються особливості використання електронного засобу навчального призначення «Тарасовими стежками» у навчальному процесі загальноосвітньої середньої школи. Акцентується увага на наявності в програмному засобі різноманітних рубрик, за допомогою яких можна краще ознайомитися із творчістю Великого Кобзаря.

Сучасна система освіти України зазнає значних змін, що зумовлено виходом держави на європейський та світовий простір, глибинними процесами інформатизації. Зазначені чинники репрезентують ґрунтовну трансформацію навчального процесу за рахунок інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес з метою його інтенсифікації.

Питання впровадження новітніх технологій на сучасному етапі розвитку науки та суспільства є досить актуальним. Внаслідок появи нових засобів і форм навчання, зокрема дистанційного навчання, з'являється більш нове поняття, “інноваційне навчання”, що стає опозицією до традиційної, класно-урочної системи з її унормованими формами, методами та засобами навчальної роботи. Фактично, розглядаючи питання використання програмно-педагогічних засобів, зокрема електронних підручників, ми розглядаємо процес інформатизації всієї освіти – впровадження в традиційну практику нових технологій з метою ефективного підвищення результативності освітнього процесу в школах України.

Вплив електронних навчальних засобів полягає у забезпеченні дослідницького характеру освітнього процесу, активній навчально-пізнавальній діяльності, нововведень, що позначилися на розвитку суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин між вчителем та учнем з використанням допоміжних засобів сучасної комунікації. Серед науковців, методистів аспект інформатизації у філології навчання досліджували Д. Чернилецький, С. Андрєєв, І. Богданова, О. Спіріна, І. Роберт, Є. Полат, А. Осіна, С. Сєдих тощо.

Важливе значення електронного засобу навчального призначення (ЕЗНП) полягає в забезпеченні інформаційної грамотності, оскільки діти вчать бачити по-різному один і той же об'єкт, опановують навичками щодо структурування навчального матеріалу та виокремлення в ньому головного та побічного. Такі ресурси є вкрай потрібними, адже у наш час дуже багато вільного інформаційного простору, однак не все є виправданим та доцільним у вжитку. У таких умовах важливе завдання вчителя – навчити учня орієнтуватися в електронному просторі знань, своєчасно звільнитися від непотрібного та творчо, критично інтерпретувати різноформатну продукцію, що реалізується в електронному вигляді [3, с. 10].

Як показала педагогічна практика та власний досвід, електронний підручник доцільно розроблювати до кожного предмета окремо з урахуванням його специфіки. Розробки до курсу української літератури є вмотивованими, оскільки література – це мистецтво

слова, огляд якого досить складний та передбачає залучення знань з живопису, історії, музики, теорії та історії літератури, культурології тощо. Окрім цього, активному вжитку підлягає різне наочне забезпечення – ілюстрації, фото письменників, без яких не можна обійтися (бо через них вчитель досягає своєї мети – доносить інформацію про літературне явище, про письменника тощо), відеоматеріал. Фактично, урок літератури – це явище, що повинне мати прикладний характер. Не можна розповідати про митців абстрактно; доцільно пов'язувати увесь матеріал в одну єдність, яка впливатиме на розум, пам'ять та емоційно-почуттєву сферу за рахунок унаочнення думок учителя.

Електронний підручник дозволяє делегувати інформацію до учнів, забезпечуючи активну самостійну роботу. Учень має змогу у тих же формах навчальної діяльності продовжувати вивчення матеріалу без постійної допомоги вчителя, розвиваючи вміння самостійного аналізу та синтезу навчального матеріалу [2, с. 51].

Сучасний учитель-словесник – це дослідник, який працює над своєю інтелектуальною компетентністю, культуромовною приналежністю, вміє обирати тільки цінну інформацію і вчить цьому сучасних учнів. Однак, щоб репрезентувати світ літератури та познайомити з нею учнів на належному, сучасному рівні – це завдання складне і довготривале. Однак, це можна зробити за рахунок обґрунтованого поділу інформації на блоки з використанням різних підходів до сприйняття: зорового, слухового, зорово-слухового тощо. Тільки з урахуванням системного та поступового осмислення матеріалу в різних форматах можливо сформувати літературну, обізнану особистість. Для досягнення цієї мети доцільно використовувати електронні навчальні засоби, оскільки їх мета полягає у викладі головного у легкій формі, так, щоб було цікаво й доступно для осмислення з урахуванням усіх педагогічних вимог та потреб на сучасному етапі навчальної діяльності учнів.

ЕЗНП «Тарасовими стежками» виконаний за вимогами Держстандарту в галузі освіти, а також рекомендований Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України як електронний засіб навчального призначення для вищих навчальних закладів. Однак, він може бути легко впроваджений у шкільний навчальний процес під час вивчення та ознайомлення з творчою спадщиною Тараса Шевченка. Перевагою такого електронного засобу є можливість самостійного розвитку за навчальною програмою, де учень поступово вчиться бути самостійним, виконувати теоретичні,

практичні завдання, набуває вмінь з правильного опрацювання художніх текстів.

Окрім того, електронний підручник підлягає форматуванню згідно комплексних вимог з боку методичних, психологічних, педагогічних, комп'ютерних та дидактичних принципів. Вказані вище характеристики засвідчують приналежний статус підручника «Тарасовими стежками» до розряду навчального засобу, що здатен підвищити навчальний рівень слухачів.

У межах історії української літератури електронний підручник забезпечує, поруч з обов'язковими навчальними завданнями, такі специфічні спрямування:

- інтенсифікацію роботи за рахунок поєднання всіх можливих засобів в одному, превалювання естетичного погляду над «сухим» викладом матеріалу;

- може використовуватись під час групового, індивідуального, колективного вивчення матеріалу, що характерне для опрацювання художніх текстів;

- забезпечує творчу активну роботу;

- формує активну, компетентну особистість;

- оптимізує позитивне налаштування на роботу за рахунок креативного бачення змісту уроку;

- формує інформаційну компетенцію учнів.

Аналізуючи особливості впливу ЕЗНП «Тарасовими стежками» на процес вивчення теоретичного матеріалу з історії української літератури у школі, що охоплює лише певний літературний етап, визначаємо його приналежність до електронного підручника, який структурно підпорядковується провідним принципам побудови такого засобу. Доцільно зауважити, що у підручнику дотримано принцип квантування у викладі курсу Шевченківського періоду, оскільки обраний літературний етап розбивається на розділи, мінімальні за об'ємом, замкнуті та вичерпні за своїм змістом. Серед них чітко розмежовані такі розділи – біографія, поезія, проза, епістолярій, відео, аудіо, малярство Тараса Шевченка. Таким чином, логічно нівелюється хаотичне нагромадження знань, все набуває ознак структурованості, вичерпності інформативного забезпечення.

У електронній розробці «Тарасовими стежками» повністю витримано принцип повноти. Він реалізований таким чином, що кожен розділ вміщує теоретичне ядро – інформативну базу найважливішої інформації з курсу та другорядну для більш ґрунтовного ознайомлення з діяльністю Т. Шевченка. Так, наприклад,

учень має змогу засвоїти основну інформацію – прочитати біографію, твори, що визначені Державним стандартом та вміщені у підручнику. Як допоміжний компонент при формуванні поглядів про митця та його діяльність, слугуватиме епістолярій, збірка картин письменника, додаткові тексти, що можуть бути рекомендовані вчителем для позакласного прочитання чи прослуховування.

Доцільно підкреслити принцип керованості (за С. Буртовим), що полягає в тотальній керованості навчального процесу з боку не тільки вчителя, а й учня. Адже останній свідомо працює з джерелом знань, опрацьовує матеріал, переходить від одного вікна до іншого і, таким чином, закріплює матеріал, розширює свій світогляд щодо позначеної теми електронного ресурсу [1]. У електронній розробці «Тарасовими стежками» цей принцип реалізований також, що забезпечує ефективну роботу учня з навчальним матеріалом. Поруч з принципом керованості можна визначити принцип адаптації, який полягає в розкритті певної інформації з позиції адаптації до потреб конкретного користувача під час навчання. Це дозволяє варіювати складність матеріалу, що вивчається, а також забезпечує загальну доступність матеріалу [1, с. 12]. Такий принцип у межах використання електронного навчального засобу «Тарасовими стежками» засвідчується в тому, що матеріал сконденсований в правильній, логічній послідовності. Виклад матеріалу досить легкий для учня, оскільки підручник не перевантажений схемами, а вміщує досить спрощену, однак ефективну для навчання систему пошуку інформації. Тобто повністю адаптований для дитячого користування і одночасно забезпечує медіаосвіту як для старших, так і для молодших учнів.

Огляд підручника дозволяє говорити про наявність таких важливих показників з точки зору якості та ефективності навчального процесу:

- економія часу;
- глибина розкриття матеріалу, його чітка систематизація;
- простота використання підручника «Тарасовими стежками»;
- відсутність помилок, вміщення соціально вмотивованого матеріалу за вимогами навчальної програми;
- адаптованість до дитини-користувача;
- лаконічність, академічний стиль викладу;
- оптимальне інформативне забезпечення;
- обґрунтованість естетичного оформлення підручника з точки зору медико-ергономічних принципів;
- мобільність, сучасність.

Загалом, електронний підручник «Тарасовими стежками» має таке форматування, що дозволяє назвати його єдиним електронним комплексом, що вміщує певну інформацію – це показник не перевантаженості змістового наповнення та відсутності непотрібної інформації, а тому повністю реалізує мету свого курсу, дозволяє формувати та накопичувати знання дітям, зосереджується повністю на основній ідеї курсу, надає нового ефекту текстовому матеріалу, забезпечує всебічний розвиток особистості. Перевагою такого підручника виступає надзвичайна місткість інформації у різних формах: відеофайли, аудіофайли, тексти, зображення тощо. Усе має дидактичне спрямування та забезпечує інтегральний характер всієї інформації. Одночасно, все вміщене в електронному підручнику може стати опорним конспектом для учня, формує нерозривний зв'язок: учень – навчальний засіб – учитель.

Ресурс «Тарасовими стежками» забезпечує послідовну роботу учня над поданим матеріалом з урахуванням ланцюгової послідовності, адже спочатку пропонує ознайомитись з біографією, далі з поезією та прозою, епістолярієм митця, ще далі презентує відео, аудіо записи та збірку картин митця (фотогалерея); таким чином учень рухається від головного до додаткових джерел. Відбувається комбінація різних методик роботи – «слухаємо», «читаємо», «спостерігаємо за деталями» – це відбувається на кожному етапі роботи з електронним засобом у будь-якому вікні. Одночасно, учні краще запам'ятовують матеріал, вчаться поєднувати різні методи роботи та порівнювати, робити висновки на основі побаченого та прочитаного, а тому таке навчання стає більш потужним, ефективнішим, набуває ознак модерністичного бачення навчання як тривалого процесу; спрацьовує підхід різнопланового бачення матеріалу. Надалі набуті вміння допоможуть учням швидше запам'ятовувати різні факти з курсу української літератури, навчать поєднувати різні знання з різних дисциплін і бачити одне явище під кутом зору різних підходів у навчальній роботі.

У працях С. Буртового знаходимо думку про вагоме значення міжпредметних зв'язків на уроках української літератури та інших дисциплін, які також необхідні так само, як поєднання зорового, слухового та текстового матеріалу. Дослідник говорить про можливість подавати матеріал з літератури на основі історичних фактів, тобто вже створюється зв'язок з історією України. Також доцільно поєднувати знання з музики, географії, культурології тощо, але не відходити від літературної суті [1]. Така викладацька

особливість повністю врахована в електронному підручнику «Тарасовими стежками».

З урахуванням того, що творча спадщина Т. Шевченка досить велика, поділ на розділи в електронному підручнику «Тарасовими стежками» є вмотивованим та доцільним. Але вбачаємо потребу наголошувати на приналежності всього вміщеного у підручнику до одного єдиного блоку інформації, що сприймається як великий завершений текст, який складається з низки елементів із чіткими смисловими відношеннями та забезпечує цілісність викладу матеріалу. Кожне вікно є окремим сектором знань, що не може функціонувати окремо від інших інформативних розділів електронного ресурсу; адже присутні логічні зв'язки між ними, за рахунок яких інформативне поле має розширений характер. Враховуючи перспективність вказаних вище особливостей електронних ресурсів, їх змістовий виклад, зауважуємо на ефективності підручника «Тарасовими стежками», оскільки наявні міжпредметні зв'язки та різноформатне забезпечення, а саме: аудіо, відео записи, фотогалерея тощо. Ми уникаємо реалізації на уроках «сухої» дидактичності; натомість пропонуємо робити навчальний процес цікавим, творчим, з максимально об'ємним полем знань, що сприятиме активній позиції учня на уроці та в умовах самостійної роботи; правильному використанню новітніх ресурсів навчання. Крім того, у програмного засобі навчальний матеріал забезпечений звуковим супроводом, що перетворює роботу користувача на творчу інтелектуальну працю, дозволяючи знімати психологічне напруження на підсвідомому рівні під час роботи суб'єктів навчального процесу.

Робота з електронним засобом навчального призначення «Тарасовими стежками» не вимагає особливої інформаційної підготовки. Крім того, розроблений достеменно сценарій спрощеної роботи з ним учнів репрезентує виклад матеріалу, що наближений до наукових відкриттів, оскільки вміщено не тільки розповсюджена, а й досить рідкісна інформація, розроблена сучасними науковцями та збережена у вигляді відеозаписів, текстів. Це дозволяє говорити про новизну та актуальність даного електронного носія навчальної інформації.

З огляду на можливості електронного засобу «Тарасовими стежками» доцільно відзначити наступне:

– наявність лінійної концепції в побудові матеріалу, тобто матеріал висвітлюється поступово, відбувається по чергове його опанування;

– у вікнах програмного засобу присутня лінійка прокрутки та функціональні кнопки, яка дозволяє повторити будь-який матеріал з будь-якого місця;

– кожен розділ текстового характеру доповнюється відео та аудіо записами;

– у кожному вікні наявний перелік вміщених творів, що дозволяє одразу віднайти потрібний тест чи запис;

– ускладнені записи, факти роз'яснюються додатковими авторськими записами, що дозволяють швидко розтлумачити факт, явище чи незрозуміле поняття;

– враховуються вікові особливості учнів;

– матеріал висвітлений за концепцією самостійного критичного мислення з елементами творчого обрамлення;

– інформаційне забезпечення кожного вікна (блоку) висвітлює матеріал дозовано, без перенасичення текстом, що дозволяє учням опрацювати лише важливе в усталений час без високих психофізичних та часових затрат.

Вказані компоненти дають змогу стверджувати про можливість обґрунтованої роботи учнів з електронним засобом «Тарасовими стежками». Крім того, був наявний контроль над процесом роботи електронного засобу, що запобіг появі неточностей та труднощів у навчальній діяльності слухачів. Саме тому він може бути використаний для висвітлення матеріалу на уроках української літератури в школах.

Електронний підручник навчального призначення з курсу «Шевченківський період» може використовуватися у таких випадках:

– практичне опрацювання: здобуття додаткової інформації, опрацювання текстів, документів, підготування реферативних робіт, перегляд документальних фільмів тощо;

– при викладанні теоретичного матеріалу: демонстрація аудіо та відео записів, колективне чи рольове прочитання текстів;

– при самостійному вивченні: можливий необмежений перегляд інформації у будь-який час.

Отже електронний засіб «Тарасовими стежками» доцільно використовувати в навчальному процесу вчителями-словесниками, оскільки в цілому наявне інформаційне забезпечення академічного рівня реалізує розвивально-виховний вплив – стимулюється пізнавальний інтерес, формується активність учня; реалізується процес глибокого опанування та закріплення матеріалу. Упродовж всієї роботи з програмним засобом учень здатен координувати свої

дії, бути самостійним в роботі та поступово переймати знання без нагляду вчителя. Загальна концепція викладу змісту полягає в забезпеченні простої комунікації, використанні матеріалу в лаконічних, спрощених формах в логічній послідовності із мультимедійною підтримкою.

Електронний засіб навчального призначення «Тарасовими стежками» – це зафіксована систематизована база навчальної інформації, за допомогою якої можна продемонструвати, пояснити явища та процеси Шевченківського періоду в доступних формах роботи. Підручник доцільно впроваджувати в широкий педагогічний обіг, адже він не суперечить нормам та вимогам, а повністю підпорядкований навчальному процесу з врахуванням усіх вікових, психологічних особливостей слухачів та особливих вимог даної дисципліни.

Література

1. Буртовий, С. В. Електронні засоби навчання – від теорії до практики. Методичний посібник / С.В. Буртовий. – Кіровоград: КЗ “КОШПО імені Василя Сухомлинського”, 2014. – 48 с.

2. Жуковська, Н.М. Мультимедійні технології на допомогу вчителю літератури / Н.М. Жуковська // Комп’ютер у школі та сім’ї. – № 2. – 2004. – С. 51–55.

3. Кукленко, О. Медіатекст на уроках літератури / О. Кукленко // Українська література в сучасній школі. – №1. – 2003. – С.10–11.

УДК 821.161.2–3.09

К. І. Шахова

Спогад як компонент внутрішньої архітекtonіки «Записок каторжанина» Євгена Іваничука

У статті розглядається спогад як один із основних елементів внутрішньої архітекtonіки жанру записок у «Записках каторжанина» Є. Іваничука. Проаналізовано своєрідність індивідуально-авторської модифікації жанру записок у синтезі з повістю. Твір репрезентує